

Българска академия на науките
Кирило-Методииевски научен център

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Александър Николов Николов

(СУ "Св. Климент Охридски", Исторически факултет, Катедра по Стара история, тракология и средновековна история)

по процедура за избор на ДОЦЕНТ

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 История и археология,

обявен в ДВ бр. 11/06.02.2024 за нуждите на секция „Кирило-Методииевски извори и традиции“

С единствен кандидат: гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев

1. Данни за конкурса

Конкурсът за ДОЦЕНТ е обявен за нуждите на секция "Кирило-Методииевски извори и традиции", Кирило-Методииевски научен център-БАН. Единствен кандидат е гл.ас. д-р Евгени Димитров Зашев.

При обявяването на конкурса са спазени нормите на Закона за развитието на академичния състав в Република България, чл. 19. Извършената проверка потвърждава оригиналността на представената

научна продукция. Журито е определено по предвидения начин – при съблюдаване на срокове, квоти и професионални компетенции. Подготвената документация, до която получих достъп в качеството си на член на Научното жури, е прецизна и информативна. Всичко това ми дава основание да приема, че конкурсът е напълно легитимен.

2. Данни за кандидата. Образование и професионално развитие.

Гл.ас. д-р Евгени Димитров Зашев е възпитаник на НГДЕК „Св. Константин-Кирил Философ“ и на СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по славянски филологии, където завършва българска филология с педагогическа правоспособност (ОКС „магистър“) през 1991 г. През 1992 г. кандидатът придобива и втора магистърска степен по “История и теория на културата“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. От 1994 до 1997 г. е редовен докторант по кирилометодиевистика в КМНЦ-БАН. Същевременно работи като учител по български език и литература в НГДЕК (1991-1997). През 1997 г. е назначен за научен сътрудник III ст. в КМНЦ, която длъжност заема до 2011 г. Паралелно с това е лектор по български език и литература в университета „Ян Амос Коменски“ в Братислава от 2006 до 2011 г. През 2011 г. печели конкурс за главен асистент в КМНЦ, която длъжност заема и до днес. От 2018 г. е и изпълняващ длъжността „Връзки с обществеността“ на КМНЦ. През 2005 г. Евгени Зашев е специализант на фондация „Онасис“ в сферата на византийската литература. През 2010 г. защитава докторска дисертация на тема : „История и особености на текста на патеричния дял в Лаврентиевия сборник“.

Списъкът с експертните дейности на д-р Зашев е внушителен. Той е работил по редица проекти с наши и чужди образователни организации и фондации и до днес е член на Експертния съвет на Центъра за образователни

инициативи. Автор е на учебници и учебни помагала по български език и литература за системата на средното образование в България. Д-р Зашев участва като ръководител в три научни проекта- Библиотека „Легенда“; Видеолекторат „200 минути кирилометодиевистика“; „Кирило-Методиевски места на паметта в българската култура“. Посочени са и още пет проекта, в които той участва дейно. Д-р Зашев е научен редактор на Библиотека „Легенда“, а също и на още три научни сборника, посочени в приложенията. Кандидатът е канен като експерт от наши и чужди правителствени органи, фондации и асоциации, описани в приложенията.

Д-р Зашев има богат преподавателски опит, включително в областта на средното образование, сериозни компютърни умения и умения за работа в екип. Той владее писмено и говоримо словашки, руски и английски език, ползва класическите езици- латински, старогръцки и старобългарски и в различна степен всички славянски езици.

3. Описание на научните трудове и приноси на кандидата:

Гл. ас. д-р Евгени Зашев е предоставил за участие в конкурса значителна по обем и качество продукция. Той представя един общ списък с множество публикации- монографични изследвания и издания на паметници (7, от които една е на английски език); статии и студии (24, от които една на английски език); една електронна публикация на словашки език; една рецензия за научен форум; съавторство в три книги за учителя, в четири учебника по литература, шест учебника по български език и десет учебни помагала.

За участие в конкурса е представен отделен списък, както е предвидено и в законовите разпоредби. Той включва една монография и единайсет студии и статии, които са предмет на настоящето становище.

На първо място ще се спра на монографията „Бератската памет за св. Седмочисленици“, София, 2024. ISBN 978-954-9787- 62-7, 264 с. Тя е безспорен пробив в изследването на възникването на култа към свети Седмочисленици, което ни отвежда към югозападните предели на диоцеза на Охридската българска архиепископия, в пределите на Бератската епископия дн. Южна Албания и към една гъркоезична литературна и религиозна традиция от Късното средновековие и началото на Новото време. Монографията се състои от шест глави и едно приложение, които представляват много подробен анализ на редица извори, свързани с възникването на този култ и особено с един много важен паметник, а именно *Бератската служба*, посветена на свети Седмочисленици.

Първа глава разглежда подробно т.нар. бератски реликварий, който по думите на автора може да бъде определен като „материална основа“ за възникващия култ към свети Седмочисленици. Силата на този оформящ се култ се дължи на преплитането на две традиции- локалната местна устна традиция и наследството на ключови автори за Охридската архиепископия- Теофилакт Охридски, Димитър Хоматиан и Константин Кавасила, посветили важна част от творбите си на свети Климент и свети Наум.

Във втора глава, Евгени Зашев се спира подробно на *Бератската служба за свети Седмочисленици*, свързана вероятно с пренасянето на мощите им в Берат. Убедителни са тезите на автора за авторството и съставянето на тази служба, които оборват предишното мнение за нейния древен произход и посочват като автор епископ Михаил Иписхиот, епископ на Гора и Мокра, както и времето на създаването в първата половина на XVIII в. преди нейното отпечатване във Венеция ок. 1720 г. Зашев проследява изключително подробно също така и източниците, на чиято основа е съставена службата, сред които се откроява *Канонът за свети Горазд и свети Ангеларий*.

В трета глава авторът се спира на конструирането на образа на свети Седмочисленици като група от светци, подчинена на определена вътрешна йерархия- първоучители и последователи и определена историко-културна среда, в която наред с „България“ и „Мизия“ се появява и „Далмация“, но далеч по-рядко и само като дан на една съществуваща традиция. Създателите на традицията са били очевидно наясно със средновековния български контекст, в който се развива дейността на светците, включени в груповия култ и същевременно се стремят да укрепят тяхната връзка с Охридската архиепископия, която продължава традиционно да носи българското означение в своето наименование като знак на независимост по отношение на доминиращата Константинополска патриаршия.

В четвърта глава д-р Зашев се спира на един отдавна засяган, но не изчерпан въпрос за култа на свети Горазд и свети Ангеларий и тяхната връзка с Берат. Тук авторът е проявил изключителна скрупулъзност и задълбоченост при проучване на проблема за оформянето на този култ и връзката му с основната тема на монографията. Силните локални следи, които водят към ядрото на култа на свети Седмочисленици, свързано със светите Горазд и Ангеларий е подкрепено с изясняване на редица артефакти и събития и тяхното свързване в единна смислова рамка, а също и с анализ на съчинението на Антим Алексудис „Кратко историческо описание на светата Велеградска митрополия“, което обвързва с култа и самия княз Борис-Михаил, който според тази версия се среща с Климент, Наум и Ангеларий в Охрид, след тяхното пристигане не в северния, а в южния Белград т.е. Берат.

Петата глава е посветена на конструирането на цялата група от светци, която се оформя под името „Седмочисленици“ или „Ептаритми“ според първоначалната терминология на култа. Проследени са етапите на оформянето му, както като хронология, така и като топография, изяснен е

въпросът с двете дати, които са възприети за неговото отбелязване и е подчертана и ролята на Мосхопол като център на литературна дейност, свързана с утвърждаването на този култ, налагането на датата 17 юли и еманципацията на култа от неговата регионална бератска първооснова, центрирана и около датата 26 ноември. И тук е подчертана връзката на култа с българската история и българския народ, която връзка е отразена най-добросъвестно, но и в един по-широк контекст, който позволява да бъде включена и една обширна балканска рамка, включваща Сърбия, Илирик, Албания, Далмация и Епир, наред с „Българска Мизия“ като ареал на дейността на светците.

Шеста глава се спира на съчинението на Антим Алексудис, издадено през 1868 г., което утвърждава от една страна Берат като център на култа на свети Седмочисленици, а от друга представлява изключителен пример на добронамерено изложение по отношение на българския народ, с който определено е свързан въпросният култ. Най-ценното в случая е, че Алексудис пише във време на изострени отношения между българи и гърци в хода на движението за национална църква, което достига своята кулминация през 1870 г. със създаването на Българската екзархия.

В Приложението Евгени Зашев е представил едно ново издание на въпросния паметник и още три литературни паметника, свързани с автора на тази служба, епископ Михаил Иписхиот, а именно: *Посвещение на охридския архиепископ Йоасаф от Служба за св. Наум* (Мосхопол, 1740 г.), *Посвещение на охридския архиепископ Йоасаф от Служба за св. Климент* (Мосхопол, 1742 г.) и *Кратка история на случилия се през 1740 година голям глад и недоимък*, поместена в края на *Службата за св. Наум Охридски* (Мосхопол, 1740 г.).

Като цяло монографията на Евгени Зашев е наистина сериозен принос към тема, която е засягана в нашата историография, но никога в такава

дълбочина и всеобхватност. Подходът на автора, включващ внимателно издирване на всички фрагменти от най-разнообразен характер и произход, които позволяват реконструкцията на възникването и развитието на този важен култ, са позволили да бъдат направени убедителни изводи, както около хронологията на култа, убедително отнесена по-скоро към епохата на Ранното Ново време и началото на Възраждането, така и към неговата география, която посочва земите на днешна Южна Албания като първоначална зона на неговото разпространение- зона неразривно свързана и с традициите на Охридската архиепископия „на цяла България“. Тя показва, че и клишето на тоталното противопоставяне на българи и гърци в епохата на борбата за църковна независимост, поне за описвания период не отговаря на действителността.

Седем от представените статии са неразривно свързани с основната тема на изследванията на д-р Зашев в последните години и ни показват еволюцията на тезите на автора по редица въпроси относно възникването на култа на свети Седмочисленици, изясняването на неговите първоизточници, авторството на Бератската служба и много други въпроси, разгърнати напълно в текста на представената монография. Останалите четири статии са посветени на четири различни теми, свързани с предишни негови проучвания- това са статия на английски език върху Лаврентиевия сборник, предмет на по-раншни публикации на д-р Зашев, преводът от гръцки език и коментарът на 50 средовековни патерични разказа, с най-разнообразна тематика, статия, посветена на поемата *La Vulgheria convertita*, която е опит на католическите мисионерски структури да наложат своята визия за покръстването на българитеq през XVI и XVII в., когато католическата мисия постига най-големите си успехи в българските земи. Специално внимание заслужава и публикацията, посветена на развитието на българистиката в университета „Коменски“ в Братислава- публикация,

която е свързана и с дългогодишната дейност на д-р Зашев като лектор в този университет.

Представените справки по отношение на наукометричните показатели, справката за цитиранията и приносите на кандидата очертават една извънредно убедителна кандидатура за академичната длъжност „доцент“ за нуждите на секция „Кирило-методиевски извори и традиции“ към КМНЦ-БАН в лицето на гл. ас. д-р Евгени Зашев. Това би било и едно заслужено признание за неговите плодотворни усилия в областта на кирилометодиевистиката и изобщо на българистиката.

3. Заключение:

Преподавателската, научната и проектната дейност на гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев съответстват напълно на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент“ според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Въз основа на това обстоятелство имам удоволствието да предложа на уважаемото жури да присъди академичната длъжност „доцент“ на гл. ас. д-р Евгени Димитров Зашев по професионално направление 2.2. *История и археология* и да пожелаая на кандидата бъдещи професионални успехи.

07.05.2024 г.

Подпис:

/проф. д-р Александър Николов/

X

Александър Николов